

UVIJEK IZNOVA PRIVLAČNO I POTICAJNO. RAZMIŠLJANJA O 7. KONGRESU HRVATSKIH POVJESNIČARA, OSIJEK, 25. – 28. RUJNA 2024.

Ovo je bio peti put da sam sudjelovao u Kongresu hrvatskih povjesničara, puko slučajnim okolnostima zbog drugih obaveza izostao sam samo na 1. i na 4. Kongresu baš u Zagrebu. Sjećanja na sve Kongrese su vezana uz prostor i prostorije, uz pojedina predavanja kao i uz slučajne i predviđene susrete i razgovore u slobodno vrijeme i na ekskurzije. Kao jedan od po mom dojmu kroz desetljeća sve manjeg broja sudionika iz inozemstva imao sam uvijek dvojnu ulogu: Bio sam kao gost iz Njemačke promatrač izvan hrvatskih znanstvenih struktura, bio sam po svom znanstvenom putu i istraživačkom profilu istovremeno tamo i kao sudionik u hrvatskom historiografskom diskursu. Sjećam se dan-danas i bez pogleda u spiskove o čemu sam govorio na pojedinom Kongresu. Teme su bile uvijek usko povezane s mojim tada aktualnim istraživačkim interesima i dale se lako uklopiti u jednu od sekcija.

Mislim da govorim u ime svih sudionika da je Kongres u Osijek kao već i prethodni u Rijeci je dokazao da smo unatoč novim mogućnostima online-suradnje svi željni ličnog susreta i neposredne spontane komunikacije.

Nema sumnje da organizacija takvog Kongresa traži velike organizacijske napore od sveučilišta-domaćina, ali nudi i velike šanse vlastite afirmacije – i da je to sveučilište sposobno da primi takav Kongres i da ukazuje na svoju ulogu unutar mreže znanstvenog života, a pogotovo historiografskog rada u Hrvatskoj. Sjećanja na pojedini Kongres se povezuje sa sjećanjima na grad u kojem se odvijao, odnosno u slučaju 3. Kongresa 2008. g. na otok Brač uključujući izlet u pustinju Blace.

Bilo bi zanimljivo istražiti distribuciju mjesta odakle su bili sudionici na pojedinim Kongresima. Uz vjerojatnu uvijek dominantnu ulogu Zagreba relativno velik udio sudionika bi bio iz samog mjesta zbivanja. Po mom dojmu bilo je malo Dalmatinaca u Osijeku! Bilo bi idealno, da bi sve istraživačke ustanove i sva sveučilišta bili uvijek ravnomjerno zastupljeni, ali ima i svoje dobre strane, da ponekad jednim bude bliže od kući, a ponekad drugima.

Svi koji su sudjelovali u Kongresu u Osijeku zapamtit će kako je zgrada Filozofskog fakulteta, impozantna bivša Pučka škola, sastavni dio arhitekturnog kompleksa Gornjeg grada, kako je bilo blizu do glavnog Trga grada i do šetališta i restorana uz obalu Drave. Da Osijek nije baš česta destinacija za većinu povjesničara u Hrvatskoj možda se vidi po tome da je ovaj put bio dobar odaziv za dodatni program nakon Kongresu. Dok je ponekad trebalo otkazati ponuđene izlete zbog premalo prijava, ovaj put je veliki broj kolegica i kolega koristio priliku za organiziranu ekskurziju u Baranju, i žao je piscu ovih redaka, da nažalost nikako mogao uskladiti termin izleta s privatnim obavezama u Njemačkoj.

Struktura Kongresa ima sada već ustaljenu tradiciju od ovih sastavnica: svečano otvaranje uz pozdravne govore i dva plenarna predavanja u srijedu ujutro – domjenak – rad u sekcijama – predstavljanje knjiga – izložbe pojedinih nakladnika – sjednica Odbora – završetak u petak popodne i spomenuti izletnički program. Kao valjda svaki put najbolji je odaziv bio na prvi dan. Ali do kraja je za vrijeme pauza ostao živahni promet u dugačkim hodnicima velebne zgrada. I knjižice sa sažetcima koje se dijele sudionicima dio su tradicije, one služe za orijentaciju pri izboru sekcija, a još su važnije kao naknadni pregled izlaganja i tematskih težišta na pojedinim Kongresima.

Prvi put Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti nije izabrao kao okvirnu temu apstraktni pojam odnosno teoretsku kategoriju historiografske spoznaje, već se odlučio na konkretni pojam »zemlja« – kao što je na otvaranju Kongresu rečeno, baš kao aluzija na predodžbe o Slavoniji kao plodnoj regiji u kojoj zemlja služi kao podloga i preduvjet za uspješnu poljoprivredu i šumarstvo. Možda je početak Reljkovićeve djela „Satir iliti divlji čovik“ iz 1762. utjecao na povezivanje mjesta i izbora teme: *Slavonijo zemljo plemenita / vele si ti lipo uzorita / nakićena zelenim gorama / obaljana četirim vodama*, ili je je i odbor mislio i na pjesmu „Ne dirajte mi ravnicu“ Miroslava Škore iz 1992. g.?

Uvodno predavanje Stanka Andrića je bilo posvećeno i etimološkoj povijesti riječi zemlja i shvaćanjima zemlje od iskonskog smisla tla u pojedinim kulturama kroz tisućljeća sve do perverzije u fašistoidnim ideologijama. U drugom uvodnom predavanju je Hrvoje Petrić pratio interakciju između rastuće svijesti o ugroženosti okoliša i o potrebi uključivanja ekoloških aspekata u procese političkog i

ekonomskog odlučivanja s jedne strane i tematizacije okoliša u historiografiji od šezdesetih do danas. Historiografija može dati impulse društvenom diskursu sa svoje strane, a ovaj utječe na usmjerenje historiografskih interesa. Možemo se pitati hoće li se baš historiografija svojim radom suprotstaviti aktualnom velikom zaokretu u SAD i drugim zemljama, da zaštita okoliša gubi na važnosti kao argument u politici. Oba su predavanja dostupna online preko youtube.

Nije moja namjera predstaviti program Kongresa, jer mogu tu uputiti na prikaz koji je objavio Luka Grbavac u Historijskom zborniku 77 (2024), br. 2, str. 135-142. Za bilo koju temu može se reći da je nekako bila povezana s okvirnom temom »Zemlja«, što više što je riječ »zemlja« po sebi višeznačna. Skoro sigurno okvirna tema je utjecala na činjenicu da su život na selu, teritorij i granice, agrarno privređivanje i raspolaganje zemljom kao preduvjet za vlast i prestiž bili široko zastupljeni raznovrsnim tematskim pristupima dok je povijest gradova i gradskog načina života igrala ovaj put malu ulogu.

Za tok i stručni sadržaj Kongresa nije bilo bitno, ali ipak bolio je mali interes javnosti za Kongres. Niti su se medije posvetile Kongresu, niti se odazvao netko iz političkog života na razini Republike, županije ili grada da održi pozdravni govor ili pošalje pozdravno pismo. Ima li to veze s time da trenutačno fale osobne veze povjesničarskog ceha s političkom scenom? Ukazuje li nedostatak interesa na smanjenu prisutnost povijesti i povjesničarskog rada u kulturnom prostoru? Ili radi li se o zapravo pozitivnom razvitku: Historiografija nije zanimljiva u svrhe dnevnopolitičke instrumentalizacije? Je li struka zanemarila svoj rad na doprinosu »trećoj misiji« da znanost uz istraživanje i podučavanje ima i treću misiju uključiti se u javni diskurs o aktualnim razviticima u društvu i politici? Bilo bi mi drago da takva pitanja ne budu više aktualna nakon slijedećeg Kongresa koji će se održati u Puli 2029. godine.

Koliko god je potrebno i prikladno da se međunarodna komunikacija i povezanost i u našoj struci olakšaju i poticaju općom upotrebom engleskog jezika, a to se tiče sada već i njemačkog govornog područja, toliko treba njegovati historiografski diskurs i na domaćem jeziku. Bez živahne historiografije i na domaćem jeziku nema ni njege ni obogaćenja stručne terminologije na tom jeziku, i teško je ispuniti zahtjeve spomenute »treće misije«. Zašto je uspostavljanje prvih katedara za povijest u okviru osnutka Sveučilišta u Zagrebu 1874. godine bilo tako važno za razvitak suvremene nacije? Stvoreni su time uvjeti za istraživački rad kao i za stručno podučavanje budućih školskih profesora na narodnom jeziku! Tako neka uz druge konferencije i susrete na kojima silom prilika dominiraju drugi jezici, a najvjerojatnije engleski, bude i dalje potreba i volja za nastavljanje tradicije Kongresa hrvatskih povjesničara s hrvatskim kao glavnim jezikom komunikacije.

Ludwig STEINDORFF

Economic- and Ecohistory

Ekonomska i ekohistorija

Journal for Economic History and Environmental History

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Topic / Tema broja

Environmental histories of western
southeastern Europe: historiographical surveys
of Serbia, Kosovo and Metohija, Bosnia and
Herzegovina, Montenegro and Macedonia

*Povijesti okoliša zapadnog dijela jugoistočne Europe:
historiografski pregledi Srbije, Kosova i Metohije, Bosne i
Hercegovine, Crne Gore i Makedonije*

Volume XX / Number 20

Zagreb – Samobor 2024

ISSN 1845-5867

UDK 33 + 9 + 504.3

Publishers / Nakladnici:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR – 10000 Zagreb
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Co-publisher / Sunakladnik: Ekohistorijski laboratorij Centra za inovativne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb, Hrvatska www.ffzg.unizg.hr; <http://ckhis.ffzg.unizg.hr/>

Editor-in-chief / Glavni i odgovorni urednik:
Hrvoje Petrić

Guest Co-Editor / Gost su-urednik:
Žiga Zwitter

Editorial Staff / Uredništvo:

Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin, Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute, Žiga Zwitter

International Editorial Board / Međunarodno uredničko vijeće:

Drago Roksandić – president/predsjednik (Zagreb), Daniel Barić (Sorbonne-Paris, Francuska), Marija Benić Penava (Dubrovnik), Slaven Bertoša (Pula), Zrinka Blažević (Zagreb), Tatjana Buklijaš (Auckland, New Zealand), Ljiljana Dobrovšak (Zagreb), Goran Đurđević (Beijing/Peking, NR Kina), Josip Faričić (Zadar), Borna Fürst Bjeliš (Zagreb), Boris Golec (Ljubljana, Slovenija), Hrvoje Gračanin (Zagreb), Paul Hirt (Tempe, SAD), Andrej Hozjan (Maribor, Slovenija), Egidio Ivetic (Padova, Italija), Silvije Jerčinović (Križevci), Isao Koshimura (Tokio, Japan), Marino Manin (Zagreb), Christof Mauch (München, Njemačka), Kristina Milković (Zagreb), Ivan Mirnik (Zagreb), Mirjana Morosini Dominick (Washington D.C., SAD), Géza Pálffy (Budimpešta, Mađarska), Daniel Patafta (Zagreb), Hrvoje Petrić (Zagreb), Lajos Rácz (Szeged, Mađarska), Gordana Ravančić (Zagreb), Marko Šarić (Zagreb), Mladen Tomorad (Zagreb), Milan Vrbanus (Slavonski Brod, Zagreb), Frank Zelko (Honolulu, SAD), Zlata Živaković Kerže (Osijek), Matija Zorn (Ljubljana), Ivana Žebec Šilj (Zagreb)

Article's UDC markups / UDK oznake članaka:
Ivica Zvonar

Layout / Prijelom:
Saša Bogadi

Journal directors / Za nakladnike:
Petra Somek, Hrvoje Petrić, Domagoj Tončinić

ISSN 1849-0190 (Online) ISSN 1845-5867 (Tisak)

Print by / Tisak:
Bogadigrafika, Koprivnica 2024.

Mailing addresses / Adresa uredništva:

Hrvoje Petrić (editor/urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: hrvoje.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Print partially supported by the City of Koprivnica
Tiskano uz djelomičnu potporu Grada Koprivnice

Cover / Na naslovnici:

The Mratinje dam, photo by I. Laković / *Brana Mratinje, foto I. Laković*

Ekonomsku i ekohistoriju referiraju:

CAB Abstracts
HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA
AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA
JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA
CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland
ECONLIT – AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA